

DOĞAL ALANLARI KORUMA: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE MİLLİ PARKLARIN OLUŞUM SÜRECİ VE İDARESİ

Cahit ÇELİK*

ÖZ

Bu çalışma Amerika Birleşik Devletlerindeki (ABD) milli parklarla ilgili üç hususu açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, ABD’de milli parkların oluşum süreci ve milli park fikrinin babası sayılan John Muir’in düşünceleri ortaya konulmaktadır. İkinci olarak, milli parklardaki hizmetlerin vatandaşa sunumundan sorumlu olan Milli Park İdaresi’nin (National Park Service) kuruluşu ve evrimi ele alınmıştır. Üçüncü olarak, ABD’de milli parkların karşılaştığı tehditler ve bu tehditleri ortadan kaldırmak için yönetimin uyguladığı politikalar açıklanmış; Türkiye açısından milli park hizmetlerinin daha etkili olması, milli parkların daha iyi korunması ve geliştirilmesi için faydalı olacağı değerlendirilen tedbirler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yellowstone, Milli Park, Milli Park İdaresi, Amerika Birleşik Devletleri, John Muir.

*Dr., MİA, Samandağ Kaymakamı, İçişleri Bakanlığı, cahitcelik@gmail.com

PROTECTING NATURAL AREAS: CREATION AND MANAGEMENT OF NATIONAL PARKS IN THE UNITED STATES

ABSTRACT

This article aims to clarify three aspects of the national parks in the United States. First, this article aims to explore the historical background of national parks, and provide the philosophical explanations of John Muir, the father of national parks, to justify the creation. Second, this article explains the steps in the creation of National Parks Service in the US, the main body responsible for the running park services in the national parks. Third, this study touches upon the threats to the national park system in the US and provides the solutions that management has followed to eradicate these problems. At the end, in the light of the US experience, the precautions that are expected to lead a more effective national park system and the policies that might protect and improve national parks in Turkey are mentioned.

Keywords: *Yellowstone, National Park, National Parks Service, United States, John Muir.*

GİRİŞ

İnsan, doğa ve çevresiyle sürekli bir etkileşim içerisinde olup; bu etkileşimde belli bir sınır ve düzen olmadığı zaman, insan ve doğanın geleceğini tehdit eden sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İnsanoğlu tarihsel süreç içerisinde, doğadaki kaynakları ve doğal güzellikleri bitmez tükenmez olarak görmüş ve bu yaklaşım, çevre sorunlarının oluşmasına ve doğal güzelliklerin tahrip edilmesine sebebiyet vermiştir. Doğal güzelliklerin korunmasına yönelik ilk girişimler 19. Yüzyılın ikinci yarısında ABD’de başlamıştır. ABD’de, çevre ile ilgili hassasiyetin ortaya çıkmasında daha çok Niagara Şelalesi gibi doğal güzelliklerin sorumsuz bir şekilde tahrip edilmesi etkili olmuştur.

Amerika’nın insanlığa verdiği en iyi ilham ve düşünce (Duncan, 2009, s.1) olarak kabul edilen doğal alanların korunması ve bu çerçevede milli parkların (national parks) kuruluşu 1872 yılında Wyoming eyaletinde bulunan Yellowstone Bölgesi’nin milli park olarak ilan edilmesiyle başlamıştır. Bu anlayış ve yaklaşım daha sonra dünyadaki bir çok ülkeye yayılmıştır. Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan Uluslararası Doğal Alanları Koruma Birliği’nin [International Union for Conservation of Nature (IUCN)] verilerine göre, bugün dünya üzerinde 100’den fazla ülkede “milli park” statüsünde ilan edilen ve korunan 3000’den fazla bölge bulunmaktadır (iucn.org, erişim 15 Haziran 2015). ABD’de ilk milli park kurulmadan önce Federal devlet, arazi yönetimi konusunda yetkinin büyük bir kısmını eyaletlere bırakmıştı. Bu, Amerikan Devlet Sistemiyle uyumlu bir politikaydı; çünkü Amerikan sisteminde Federal devlet olabildiğince hizmet ve sorumluluk anlamında piyasada yoktur; bu işler daha çok özel sektör, eyalet ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Milli Park İdaresi [National Park Service (NPS)] kurulana kadar Federal devletin eskiden beri yürüttüğü temel kamu hizmetleri: posta hizmetleri (US Post Office) ve federal düzeyde takip gerektiren suçlarla mücadele için kurduğu iç güvenlik birimi olan the Bureau of Investigation’dır. 1908 yılında kurulan “The Bureau of Investigation” (BOI) daha sonra isim değiştirerek “the Federal Bureau of Investigation” FBI olacaktır (Weiner, 2013, s. 3). Bu iki kurum haricinde ulus devletlerde olduğu gibi Federal devlet, temel kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunulmasında ana sağlayıcı değildir; bu hizmetler daha çok eyaletler veya yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir (Türker, 2003, s.449). Ancak milli park söz konusu olduğunda birçok kişi bu hizmetlerin yerele bırakılmaması ve Federal

devlet tarafından yerine getirilmesi konusunda hemfikir oldu (Duncan, 2009, s.28). Bunun neticesinde Federal devlet, ilk milli parkı 1872 yılında ilan ederek, yereldeki arazi yönetimine müdahil oldu. Daha sonra da, bu alanların yönetimiyle ilgili 1916 yılında devasa bir teşkilat kuruldu. Bu çalışmada ABD'deki milli parklar ile ilgili üç husus aydınlatılmaya çalışılacaktır. Öncelikle, milli park fikrinin arka planı ve ilk milli park ilan edilmeden önce meydana gelen tarihi gelişmeler; bu kapsamda milli park fikrinin babası kabul edilen John Muir ve düşünceleri ele alınacaktır. İkinci olarak, Milli Park İdaresi'nin kurulma süreci, kurumsallaşması, genişlemesi üzerinde durulacaktır. Üçüncü olarak, milli parkların karşı karşıya kaldığı tehdit ve tehlikeler ile bunların çözümüne yönelik olarak benimsenen politikalar irdelenecek ve ABD'deki tecrübeler ışığında ülkemizdeki milli park hizmetlerinin daha iyi yapılabilmesi ve milli parkların daha iyi korunması için faydalı olacağı değerlendirilen hususlar belirtilecektir.

1. AMERİKA'DA MİLLİ PARKLARIN OLUŞUM SÜRECİ VE TARİHSEL ARKA PLANI

Milli park fikrinin Yellowstone¹'a yapılan bir gezi faaliyeti sonunda, bir kamp ateşi başında olgunlaştığına dair söylentiler doğru değildir (Mackintosh, 1991, s.12). Milli park fikri, çok daha önceleri düşünürler ve doğa severler tarafından dile getirilmiştir. 1872 yılında Yellowstone milli park olarak ilan edildi; ancak bu noktaya gelene kadar meydana gelen olayları, tarihsel gelişmeleri irdelemek faydalı olacaktır. Nash (1970, s.11), Amerikan milli parklarının kuruluşunda dört farklı etkenin ön plana çıktığını vurgulamakta ve onları şöyle sıralamaktadır:

1. Amerika'ya kıta olarak doğal güzellikler bahşedilmesi, ülke sınırları içinde insanı hayretler içinde bırakacak, tarifsiz doğal güzelliklerin bulunması,

2. Demokrasi kültürü ve buna bağlı olarak oluşturulan devlet sisteminin vatandaş temelli olması,

3. Amerika'da hiç el değmemiş toprakların olması. Amerika keşfedilmeden önce de orada yaşayan binlerce, hatta milyonlarca insan vardı. Bilim adamları bu rakamları kuzey ve güneyde, toplamda 100 milyon insan olarak tahmin etmektedirler (Taylor, 2002, s.40). Ancak Amerikan yerlileri, yani Kızılderililer,

¹ Yellowstone: Wyoming eyaletinde bulunan ve dünyadaki en büyük yerüstü sıcak su kaynaklarına sahip bölge.

kendilerini toprağın bir parçası olarak kabul ettiklerinden ve Kızılderililerde özel mülkiyet anlayışı olmadığından, toplumda bir kesim yararına, toprağın ele geçirilmesi ve tahrip edilmesi Avrupa'daki kadar yaygın değildi. İkincisi, Amerikan yerlilerinin o günkü şartlarda sahip oldukları teknolojik seviye, Avrupa'ya kıyasla çok gerideydi, bu anlamda doğa el değmemiş gibiydi.

4. ABD'de bağımsızlıktan sonra ciddi bir zenginleşme oldu. Bu zenginleşmeyle birlikte korunan doğal alanlar, ekonomik girdilerin konusu yapılmadan sadece zevk için buralardan istifade edilmesi sonucunu ortaya çıkardı.

Bunlar her ne kadar milli parkların oluşma sürecinde etkili olsa da, milli parkların oluşma sürecindeki tüm etkenleri kapsamamaktadır. Bu etkenler haricinde, milli parkların oluşum ve kurulma sürecine dinsel nedenler, o dönemdeki Niagara'da yaşanan ve aşağıda belirtilen kötü ve acı tecrübe, Yosemite Vadisi'nin keşfi ve bu keşfin doğayı koruma konusunda hem entellektüel çevrede hem de vatandaşlarda yarattığı doğayı koruma bilinci ve ekonomik nedenler de sayılabilir.

1.1. Acı Bir Tecrübe: Niagara Şelalesi

Günümüzde ABD ile Kanada arasındaki sınırı belirleyen ve Niagara Nehri üzerinde bulunan Niagara Şelaleleri, keşfedildikten sonra insanların ilgisini yoğun bir şekilde çekmiştir (Dilsaver, 1994, s.2). Ancak, şelalelerin etrafındaki arazilerin özel şahıslarca ele geçirilerek talan edilmesi ve her arazi sahibinin arazisinin etrafına bir çit çekerek şelaleye giden kişilerden ücret alması, etrafın çok düzensiz ve çöplerle dolu olması, bu tür alanların özel şahıslara bırakılmaması konusunda çok acı bir tecrübe oldu.

Niagara Şelalesini ziyaret eden Avrupalılar, buranın bir meta gibi ele geçirilip her bir köşesinin başka bir şahsın elinde olduğunu ve gelen ziyaretçilerden para alındığını görünce Amerikalıları küçümsemişlerdir. 1831-32 yıllarında Amerikayı gezen ünlü Fransız yazar Alexis de Tocqueville gördüğü manzara karşısında şunu söylemiştir: "Eğer geç kalırsanız Niagara Şelalesini tamamen mahvetmiş olacaksınız. Avrupalılar, Amerika'daki muhteşem doğal güzelliklerden hayranlıkla bahsediyorlar; ama görüyorum ki Amerikalılar bu güzellikleri pek önemsemiyorlar" (Duncan, 2009, s.12). Niagara Şelalesinde yaşanan kötü tecrübeden sonra, keşfedilen yeni güzellikler, özellikle Yosemite ve Yellowtone için tedbir alınmadığı takdirde, bu yerlerin de Niagara Şelalesi ile aynı kaderi paylaşacağı ve korunmaları

gerektiği konusunda ortak bir yaklaşım yarattı.

1.2. Yosemite Vadisi'nin Keşfi ve Koruma Amaçlı Kaliforniya Eyaleti'ne Tahsisi

Yosemite yaklaşık 16 km uzunluğu, 1.5 km genişliği ve 1 km derinliği ile Kaliforniya Eyaleti'nin doğusunda bulunan Sierra Nevada bölgesinde bulunan bir vadidir. Yosemite 1851 yılında Kızılderilileri kovalayan bir askeri bölük tarafından bulunmuştur (Runte, 1990, s.6). Krater göllerinden akan berrak suların 739 metre yükseklikten boğaza akar gibi düştüğü, şelalelerin kocaman musluklar gibi doyumaya çalıştığı bu vadi, keşfedildikten sonra çok büyük ilgi görmüştür. Yosemite ile ilgili haberler hızla yerel ve ulusal gazete ve dergilerde boy gösterdi. Bu haberlerde Yosemite'nin, Niagara Şelalesinden altı kat daha yüksek olduğu yazılıyordu (Duncan, 2009, s.5). Burayı gören ve akli başında olan herkes, eğer bir çare bulunmazsa, buranın sonunun Niagara Şelalesinden pek farklı olmayacağını söylüyordu. Kuzey-Güney savaşının ortasında Kaliforniya senatörü John Conness, Yosemite Vadisi ile Mariposa Koruluğunun korunması ve gelecek nesillerin de istifadesi için, 17 Mayıs 1864 tarihinde bir kanun teklifi verdi. Çok kısa sürede görüşülen kanun teklifi kabul edildi (Sax, 1980, s.4) ve 30 Haziran 1864 tarihinde Abraham Lincoln yasayı onaylayarak, Yosemite'deki şelalelerin bulunduğu bölge ile Mariposa Koruluğunu koruma amaçlı Kaliforniya eyaletine tahsis etti. İki maddelik olan bu kanunda, alanın tahsis amacı: “dinlenme, rekreasyon amaçları için kullanılmak ve yerleşime açılmamak üzere” (Sanger, 1868, s.325) olarak belirtilmişti. Amerikan tarihinde ilk defa koruma amacıyla bir alan bir eyalete tahsis edilmişti. Bu yaklaşım daha sonra milli park fikrinin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Kanun yürürlüğe girdikten sonra Yosemite'yi New York'taki Central Park'ın fikir babası Frederick Law Olmsted ziyaret etmiş, buranın güzelliğinden çok etkilenmiş, ve buranın daha iyi korunması için bir rapor hazırlamıştı. Olmsted'in raporunda belirttiği hususlar gerçekleşirse buralar tamamen kamunun eline geçecekti. Rapordaki hususlardan en çok Yosemite'nin tanıtımına öncülük eden Hutchings rahatsız oldu. Hutchings Yosemite'de kurduğu motel türü bir konaklama tesisiyle turizm işletmeciliği yapıyordu, eğer rapor uygulanırsa kurduğu tesisler yıkılacaktı (Dilsaver, 1994, s.13). Olmsted raporu Hutchings tarafından sümen altı edildi. Hutchings, Kaliforniya Eyalet Kongresindeki yakın siyasetçi arkadaşları

vasıtasıyla Yosemite içinde kurduğu motelin kanunun kapsamı dışına çıkması için Kaliforniya Temsilciler Meclisinde bir yasa geçirdi, böylelikle kendi oteli koruma bölgesinin içinde kalabilecekti. Ancak, bu yasa Kaliforniya Senatosu tarafından kabul edilmeyince yürürlüğe giremedi. Daha sonra Hutchings, Yosemite ile ilgili federal kanunun anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla konuyu Federal Anayasa Mahkemesine taşıdı. Federal Anayasa Mahkemesi bu talebi reddetti. Nihai olarak, 1875 yılında Hutchings'ın otel ve barakaları yıktırılarak Yosemite'ye girişi yasaklandı (pbs.org, erişim 21 Haziran 2015).

1.3. Tarihi Saraylarımız Yoksa Milli Parklarımız Olmalı

Avrupayla karşılaştığımızda ABD'nin tarihi eserler bakımından kalelerden, surlardan, saraylardan, katedrallerden yoksun olduğunu görmekteyiz (Dilsaver, 1994, s.20). Amerika'nın Avrupalılarca keşfinden önce Amerika'da varolan medeniyetler daha çok Orta ve Güney Amerika'da bulunmaktaydılar. Aztek medeniyetinin merkezi Meksika, Maya medeniyetinin merkezi Guetemala ve İnka medeniyetinin merkezi ise Andy sıradağlarının sırtlarına yaslanmış Peru'da bulunmaktaydı (Acemoglu vd., 2013, s.17). ABD sınırları içinde kalan topraklarda koloniler kurulmadan önce Kızılderililer yaşamasına rağmen, Güney Amerika'daki gibi kurumsallaşmış bir medeniyet yoktu. Bundan dolayı Kuzey Amerika tarihsel zenginlik olarak ne Orta ve Güney Amerika, ne de Avrupa gibiydi. Amerikalıların kendi ülkelerindeki doğal güzelliklere sahip çıkması bir bakıma Avrupadaki o tarihsel zenginliği ikame etmek anlamına geliyordu. Doğal alanları korumanın teorisyenlerinden Henry David Thoreau bu yaklaşımı şu şekilde açıklamaktadır: "Eğer İngiliz krallarının av yapmak için özel ormanları var ise; bizim de vahşi hayvanların korunduğu; ama insana ferahlık ve mutluluk veren doğal koruma alanlarımız olmalı" (Duncan, 2009, s.11).

1.4. Dinsel Nedenler: Allah'ın İnsanlara Emaneti Olan Doğayı Korumak

Ralph Waldo Emerson, 19.yüzyılın başında insanların yaptıkları mabedlerin içinden ziyade, Allah'ın doğada daha rahat bulunabileceğini söylüyordu (Duncan, 2009, s.11). Bu açıdan doğanın korunması, aslında insanların rahat bir şekilde Allah'a ulaşmasını sağlayan araçların korunması demektir. Bu konudaki fikirler John Muir ile doruğa çıktı. Muir, 1838 yılında İskoçya'da doğmuş, daha sonra ailesiyle beraber Amerika'ya göç etmiş, çok dindar bir ailenin çocuğuydu.

Babası, küçük yaşta ona Eski Ahit ve Yeni Ahit'i ezberletmeye çalışmış, Muir Eski Ahit'in dörtte üçünü ve Yeni Ahit'in tamamını hıfz etmişti. Muir, Wisconsin Üniversitesinde botanik ve jeoloji okudu. Çalışma hayatında yaptığı icatlar iş dünyasında çok takdir ediliyordu. Ancak, bir iş kazasında neredeyse gözlerini kaybedecekti, bundan dolayı fabrikalarda çalışmayı bıraktı. Bu iş kazasından sonra doğada gezmeye, çiçekleri, ağaçları ve böcekleri araştırmaya karar verdi. Emerson ve David Thoreau'nun öğretileri Muir'i çok etkilemişti; çünkü aynı dilden konuşuyorlardı (nps.gov, erişim 15 Haziran 2015). Muir, el değmemiş doğanın korunmasıyla, modernitenin hayatımızdan çekip aldığı doğal olana, Allah'a yakın olma hissinin geri getirilebileceğini iddia etmektedir (Muir, 1901, s.76). Muir, Yosemite'nin ününü duyunca oraya gitmeye karar verdi. Yosemite'ye vardığında ise sanki aradığı yeri bulmuş ve Yosemite'nin muhteşem güzelliği karşısında: "Şu ana kadar duyduğum veya okuduğum hiç bir cennet tasviri Yosemite kadar güzel değil" (Cronon, 1996, s.9) demişti. Muir, tüm zamanını oradaki vahşi hayatı keşfetmek ve gelen turistlere rehberlik etmekle geçiriyordu. Muir, Yosemite'deki her ağacın, her taşın aslında birer canlı olduğunu ve Allah'a ibadet ettiklerini, Allah'ı zikrettiklerini söylüyordu. Muir, bu zikir şöyle belirtiyordu: "İlahi ışıkla içleri dolan her bir tabiat parçası, sonsuzluk nuruyla parlayan birer adanmışlık, iman ve teslimiyet abidesi gibidir. Tabiatın üzerindeki her bir canlı, yapraklardan, yeni doğan canlılara; güneşte parlayan taşların her bir kristal parçasından, yerin kilometrelerce altında bulunan mağmaya kadar, hepsi ama hepsi Allah'ı zikretmekte, kalp atışları Allah! Allah! demektedir." (Muir, 1901, s.76).

Muir'e göre endüstrileşmenin doruğa çıktığı şehir alanları materyalizmin kaleleri ise, doğal milli parklar da spiritüalizmin kaleleridir. Ona göre doğal alanların bozulmadan korunmasını sağlayabilmek ve bu alanları materyalizmin yıkıcı etkilerinden koruyabilmek önemli bir husustur. Muir, bundan dolayı aslında doğayı korumanın ruhsal sağlığımız için bir gereklilik olduğunu belirtmekteydi: "Korunmuş doğal yaşam alanları ve parklar, insanları endüstrileşmenin ve lüks düşkünlüğünün aptallaştırma etkisinden kurtaracak yegane araçlardır." (Muir, 1901, s.1). Muir'in şiirsel dili turistlerin ilgisini çekmiş ve kısa zamanda bu bilge filozofun ünü tüm Amerika çapına yayılmıştı. Muir'in şiirsel dili ve güçlü inancı Amerika'da doğal alanları koruma konusunda çok ciddi bir bilincin yeşermesini sağladı.

1.5. Ekonomik Nedenler

Yukarıda belirtilen sebeplerin yanında, milli park fikrini tamamen ekonomik nedenlere bağlayan düşünürler de vardır (Sellars, 1997, s.9). ABD' de 1860'lı yıllar, özellikle doğu yakası ile batı yakasını birbirine bağlayan demiryolu ağlarının döşendiği yıllardır. Başkan Abraham Lincoln, 1862 yılında Pasific Demiryolu Kanunu'nu imzalayarak iki büyük demiryolu şirketine, Central Pacific ve Northern Pacific, güzergâh üzerindeki arazileri tahsis etmişti (nps.gov, erişim 10 Temmuz 2015). Demiryolu şirketleri, eğer güzergah görülmeye değer bir yerden geçerse, ileride insanların bu yerlere akın akın geleceğini ve bunun yolcu sayısını artıracığını ve şirketler için daha karlı olacağını düşünüyorlardı. Bundan dolayı, Yellowstone ile ilgili efsanelerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı ve toplum içinde dolaşan efsanelere son vermek üzere, 1870 yılı Temmuz ayında Washburn gezi grubu içerisinde Northern Pacific şirketinden Jay Cooke da bulunuyordu (Haines, 1968, s.96). Keşif grubu Yellowstone Bölgesine vardığında, gördükleri manzara karşısında adeta büyülenmişlerdi. Bir taraftan yüzlerce metre yüksekliğinde şelaleler, diğer taraftan gökyüzüne doğru yüz metre üzerinde fıskıran sıcak sular, uçsuz bucaksız düzlükler ve burada otlanan geyikler ve bizonlar, yeryüzündeki en büyük gayzer, sıcak su kaynaklarının oluşturduğu rengarenk su göletleri, sanki cenneti andırıyordu. Bu doğal cennet, demiryolu şirketleri için binlerce turistin gelebileceği bir destinasyon gibiydi. Yellowstone'nun özel mülkiyete açılması, hem bu doğal güzelliklerin parsellenmesi sonucunu doğuracak, hem de ikinci bir Niagara Şelalesi vakîasının yaşanmasına sebebiyet verecekti. Buranın özel şirket ve şahıslara verilmesinden ziyade, Federal devlette olması Northern Pacific şirketinin de işine gelmekteydi (pbs.org, erişim 15 Temmuz 2015). Çünkü, bu vesileyle demiryolu hattının tahsisi kolaylaşacak, binlerce özel şahıs ve şirketle uğraşmak yerine, Federal devletten tahsis daha rahat alınabilecekti. Demiryolu şirketleri, hem ilk milli parkın kurulmasında, hem de daha sonraki dönemlerde; Yosemite, Sequoia, Glacier, Mount Rainier gibi alanların Kongre tarafından milli park olarak ilan edilmesi için çok büyük lobi faaliyeti yürüttüler ve milli parklar ile ilgili ciddi tanıtım faaliyetlerinde bulundular (Sellars, 1997, s.12).

2. MİLLİ PARKLAR VE MİLLİ PARK İDARESİ

Milli parkların gelişim süreci şu ana başlıklar altında irdelenebilir (Dilsaver, 1994, s.5).

2.1. İlk Milli Parklar ve Gelişim Süreci: 1864-1918

1870 yılı Temmuz ayında Yellowstone Bölgesine yapılan Washburn gezisi, bir harikalar diyarının, bir saklı cennetin olduğu konusundaki söylentileri doğrulamıştı. Hem doğa severlerin, hem de demiryolu şirketlerinin baskısıyla, 1 Mart 1872 tarihinde Amerikan yasama organı, Wyoming Eyaletinin kuzey batısında bulunan Yellowstone Bölgesini milli park ilan ederek, dünyadaki ilk milli parkı oluşturmuş oldu (Runte, 1997, s.15). Daha sonraki dönemlerde Amerika'da ve tüm dünyada yarattığı etkiye nazaran, kanun ilk kabul edildiği dönemde o kadar da kamuoyunun dikkatini çekmemişti, yasama süreci çok kısa olmuştu. Yellowstone'un milli park yapılması sorunları çözmedi, çünkü milli parkı koruyacak herhangi bir kurum ve kuruluş olmadığı için bölge halen talan ediliyordu (Nash, 1970, s.732). Özellikle o bölge civarında ikamet edenler, bölgenin milli park yapılmasını istemiyorlardı. Buranın milli park yapılması; sakinlerin istedikleri zaman avlanmalarını, istedikleri ağaçları kesmelerini engelliyordu. Yellowstone Milli Parkı'nın alanının genişletilmesiyle ilgili Kongrede yapılan tartışmalar parklar ile ilgili kavgayı açık bir şekilde göstermekteydi. Parkların sınırlarının genişletilmesine karşı olan senator John Ingalls şöyle diyordu:

“Ben kişisel olarak Federal hükümetin Yellowstone Bölgesine burnunu sokmasını anlamış değilim. Bu alanın araştırılıp, parsellenip özel şahıslara satılmasının daha uygun olduğunu düşünüyorum. Federal hükümetin yapacağı en güzel şey, diğer kamu mülkleri gibi buranın özel şahıslara satılmasını sağlamaktır.” (Duncan, 2009, s.46).

Bu söze karşı Senator Georg Vest'in cevabı ise şöyledir:

“Amerikan halkında bu çağda görülen en büyük hastalık materyalist eğilimlerdir: para, para, para..... İnsanların herşeyden çok sahip olmak istedikleri nesne! Ben, bu alanların Amerikan halkına tahsis edilmesinden, onların hizmetine sunulmasından utanç duymuyorum. Ayrıca bu alanların toplumsal varlığımıza çok önemli bir değer kattığını rahatlıkla söyleyebilirim.” (Duncan, 2009, s.46).

Yellowstone ilk kurulduğu zaman alanı 8093 km² idi. Bu alan yaklaşık olarak Kaliforniya Eyaletine rekreasyon amaçlı tahsis edilen Yosemite bölgesinden 50 kat daha büyüktü. Parkın yöneticilik işini herhangi bir ücret verilmediği için, kimse kabul etmiyordu. Ancak, Nathaniel P. Lagford adlı kişi, isminin baş harfleri “N”, “P” olduğundan ve National Park (NP)’ı çağrıştırdığından yöneticiliği gönüllü olarak üstelendi (Runte, 1997, s.65). Fakat, pratikte bir idare sisteminden çok fazla bahsedilemezdi; bir başı bozukluk, bir keşmekeşlik söz konusuydu. Bu nedenle, 1886 yılında parkın korunması için bir askeri birlik görevlendirildi (Hamton, 1971, s.3).

Yellowstone’dan sonra 1875 yılında Mackinac milli parkı kuruldu; ancak buranın küçük bir ada olması (yaklaşık 4000 dönüm) ve askeri bir üs olması nedeniyle, bu alanın milli park statüsü 1895 yılında kaldırıldı ve Michigan Eyaletine eyalet parkı olarak işletilmek üzere devredildi (Mackintosh, 1991, s.12). Muir’in yazdığı makaleler ve yazıların etkisiyle 1890 yılında Kongre Yosemite, Sequoia, ve General Grant adlarıyla yeni üç milli park ilan etti (Sellars 2007, s.271). Muir daha sonra 1892 yılında Sierra Kulübü’nü kurarak başkanlığını yaptı ve doğayı koruma fikrini genç nesillere aşıladı. Muir, kendi döneminin en önemli şahsiyetlerinden biriydi. Özellikle 1901 yılında Theodore Roosevelt (I. Roosevelt) Amerikan Başkanı olarak seçilince, artık Muir’in sesi daha gür çıkmaya başlamıştı. New Yorklu ünlü ve zengin bir ailenin çocuğu olan I. Roosevelt, gençliğinde doğaya tutkunluğu ve avcılığı seven kişiliğiyle ön plana çıkmıştı. 1883 yılında buffalo neslinin tükenmekte olduğunu duyunca batıya gitmiş ve av faaliyetlerinde bulunmuştu. Bu avcılık sırasında günlerce at sırtında yaptığı yolculuk, dağların güzelliği, ovaların uçsuz bucaksız oluşu I. Roosevelt üzerinde derin etkiler bırakmıştı (pbs.org, erişim 20 Temmuz 2015).

Doğaya hayranlığı ve tutkunluğu ile bilinen I. Roosevelt, 1903 yılında Yellowstone ve Yosemite Milli Parklarını ziyaret etti, buralarda günlerce kalarak, at sırtında parkların içindeki doğal güzellikleri keşfetti. I.Roosevelt Yellowstone’da vatandaşlara seslendiğinde sanki o değil Muir konuşuyordu.

“Değerli vatandaşlarım, Yellowstone Sam Amcanın mülkü, yani hepimizin ortak malıdır. Yellowstone Parkı içindeki doğal güzellikleri, manzaraları, ormanı ve vahşi hayatı korumanın ve onlardan istifade edip bozmadan gelecek nesillere bırakmanın tek yolu buraları şahsi mülkümüz gibi sahiplenmektir.” (Duncan, 2009, s.92).

“Dağlara tırmanmak lazım, onları dinlemek lazım. Dağlara tırmandığınızda, tabiatın içindeki ahenk, güneş ışınlarının ağaçların içine aktığı gibi, ruhlarınıza akacaktır. Rüzgarlar içlerindeki temiz havayı, fırtınalar içlerindeki enerjiyi içinize nakış nakış işlediğinde, içinizdeki endişe ve kaygılar, sonbaharda düşen yapraklar gibi ruhunuzdan ve bedenizden ayrılacaktır.” (Duncan ,2009, s.94).

I. Roosevelt Kaliforniya seyahatinde Yosemiteyi gezi programına aldırdı ve John Muir’in ona eşlik etmesini istedi. John Muir, I. Roosevelt ve beraberindeki heyet ilkin büyük sekoya ağaçlarının olduğu Mariposa koruluğuna gittiler (nps.gov, erişim 15 Ağustos 2015). Resmi programa göre vadinin aşağısında bulunan Wawona Otelde Başkanın onuruna akşam yemeği verilecekti. Ancak bir kaç park görevlisinin haricinde Başkanın gizli bir planının olduğundan kimsenin haberi yoktu. Akşama doğru herkes Wawona otele doğru giderken; I.Roosevelt, Muir ve bir kaç park görevlisi arkada bekliyorlardı. Herkes ayrıldıktan sonra bir sekoya ağacının dibinde kamp ateşi yakıp orada açık alanda battaniyelerle sabahladılar. Gece boyunca Muir, I.Roosevelt’e Yosemite ile ilgili düşüncelerini, tabiata bakış açısını şiirsel diliyle anlatmıştı. Ertesi gün Muir, I.Roosevelt’i Yosemite içindeki en büyük iki şelale ile en yüksek tepenin görülebildiği Glacier noktasına götürdü. Bir akşam da orada açık alanda gecelediler. Gece boyunca hafifçe yağan kar onları açık alanda gecelemeden vazgeçirmedi ve sabah karın bembeyaz örtüsünü her tarafta görünce çok mutlu olmuşlardı. Wawona Otelinde bekleyen resmi görevliler ve kalabalık endişelenmeye başlamıştı. İki gündür Başkan’dan haber yoktu. I.Roosevelt ve Muir aşağı indiklerinde Başkan’ın üstü başı perişan haldeydi; ancak o, bu iki geceden müthiş zevk almıştı. I.Roosevelt daha sonra Yosemite’den ayrılıp Kaliforniya’nın başkenti Sacramento’da vatandaşlara seslendiğinde sanki o değil yine John Muir konuşuyordu:

“Sekoya ağaçlarının dibinde olmak, hiç bir mimarın yapmayı tahayyül dahi edemeyeceği kadar güzel ve yapımında hiç bir insanın emek harcamadığı bir tapınakta olmak gibi bir histi. Umarım bu büyük ağaçların olduğu koruluğu koruruz, çünkü bu büyük ağaçların yok olmasına göz yummak, medeniyetimiz için bir kara leke olacaktır. Bu ağaçların herbiri sanki bir abideyi andırıyor, bundan dolayı bu ağaçların korunmasını istiyorum. Ben, gelecekte bunların taşıyacağı değeri düşündüğümde; bu paha biçilmez doğal güzelliklerin zarar görmeden korunmasını, gelecek nesillere bırakılması gerektiğini düşünüyorum ve istiyorum.

Biz bu ülkeyi sadece bir gün yaşamak için inşa etmiyoruz, yıllarca yaşamak için inşa ediyoruz.” (Duncan, 2009, s.98).

Muir’in fikirleri artık en üst düzeyde temsil ediliyordu. ABD başkanı, Muire olan saygısından dolayı, Kaliforniya Eyaletinde onun adına ormanlık bir alanı “Muir Ormanı” ismiyle koruma sahası yaptı. Yosemite Milli Parkı’nın sınırlarını, Muir’in istediği şekilde genişletti.

I. Roosevelt, kendi döneminde beş tane milli park (Mesa Verde, Büyük Krater Gölü, Wind Cave, Platt, Sullys Hill), 51 tane kuş koruma alanı, 18 tane milli abide, ve 404.686 km² (Türkiye’nin yüzölçümünün yarısından fazla) ormanlık alan oluşturdu. I. Roosevelt, Büyük Kanyon’un milli park olmasını çok istiyordu; ancak yerel siyasetçilerin karşı çıkması neticesinde bunu başaramadı; fakat, Tarihi Eserler Kanunu’nu Kongre’den 1906 yılında geçirerek başkalarına “bilimsel çalışmalara konu olabilecek alanları” milli anıt statüsünde ilan etme yetkisi verdi (Lee, 2001, s.70). Bu yetkiye dayanarak I. Roosevelt Büyük Kanyon’u milli anıt olarak ilan etti. Arizonalı politikacılar bunu ciddi şekilde eleştirdiler ve başkanı mahkemeye vereceklerini söylediler ancak Roosevelt’i kararından döndüremediler. I. Roosevelt aslında bu doğal güzellikleri korumanın, gelecek nesillere bırakılabilecek en güzel miras olduğunu düşünüyordu.

2.2. Milli Park İdaresinin Kurulması

20. yüzyılın başında milli parkların idare sistemine bakıldığında, bir bütünlük taşımadığı görülmektedir. Yosemite ve Yellowstone milli parklarının idaresi askerlerin elindeyken; milli abideler İçişleri Bakanlığı tarafından, askeri milli koruma alanları Savunma Bakanlığı, diğer koruma alanlarının bir kısmı ise Tarım Bakanlığı veya Orman Bakanlığı tarafından yönetilmekteydi (Foresta, 2013, s.17). Milli parklar kurulmuştu, ancak ciddi anlamda bir koordinasyonsuzluk vardı. Bu nedenle özellikle Sierra Kulübü ve diğer sivil toplum kuruluşları, milli parklar ve koruma amaçlı diğer alanların idaresinin tamamen İçişleri Bakanlığına devredilip, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki bir birim tarafından yönetilmesi için lobi faaliyetinde bulundular (Foresta, 2013, s.25). Zengin bir iş adamı olan Stephen Mather, 1914 yılında Sekoya ve Yosemite milli parklarını ziyaret etti; ancak gördükleri karşısında şok olmuştu. Buralar milli park olmasına karşın, bazı alanları özel şahıslar parsellemişti, otlaklarda insanlar izinsiz bir şekilde hayvan otlatıyorlardı, sekoya

ağaçları ticari amaçla kesiliyordu. Mather, bu manzaralar karşısında beyninden vurulmuşa dönmüştü; çünkü koruma adına hiçbir şey yoktu. Milli park içinde talan ve yağma devam ediyordu. Dönemin Amerikan İçişleri Bakanı Franklin Lane, Mather'ın eski sınıf arkadaşıydı. Mather, Yosemite'deki durumu anlatan bir mektubu Lane'e gönderdi. Buna mukabil olarak Lane: "Sevgili Mather eğer milli parkların iyi idare edilmediğini düşünüyorsan, neden Washington'a gelip bu işlerin başına geçmiyorsun?" (Duncan, 2009, s.138) diye cevap yazdı. Marther bu teklifi kabul ederek Washington'a gidip bu işlerin başına geçti. John Muir nasıl fikirleriyle, yazdıklarıyla milli park olgusunun ortaya çıkmasını sağlamışsa; Stephen Mather da kişisel servetinden harcıyarak ve sahip olduğu iyi ilişkileri kullanarak milli parkların kurumsallaşmasını sağladı (Albright ve Schenck 1999, s.124). Stephen Mather gençliğinde doğa ile ilgili aktivitelere katılmış, Raineer Dağı'na tırmanmış, başkanlığını ve kuruculuğunu John Muir'in yaptığı Sierra Kulübüne üye olmuş ve John Muir'in rahle-i tedrisinden geçmiş bir kişi idi. Mather, kendi çağında milyon dolarları olan zengin bir adamdı. Mather, göreve başladığında kurumun genel müdür yardımcılığını yapan Horace Albright'ın aldığı maaşı iki katına çıkararak, bunu kendi kişisel servetinden karşılamaya başladı. Mather, aynı zamanda New York Herald gazetesinin çok yetenekli editörü Robert Sterling Yard'ı kuruma alarak yine maaşını kendi kişisel servetinden karşıladı ve ona tüm Amerika çapında parklarla ilgili kamuoyu oluşturma görevini verdi. Yani medya aracılığıyla tecrübeli ve yetenekli bir editor, tanıtım kampanyası yapacaktı (pbs.org, erişim 15 Haziran 2015). Mather, herhangi bir maaş almadığı gibi çalıştırdığı bir çok kişinin maaşını kendi cebinden vermiş; parkların, özellikle vatandaşa açılması konusunda çalışmış, daha önce özel şahıslar tarafından özel mülkiyete konu olmuş yol ve arazileri satın alıp Federal devlete bağışlamıştır. Örnek olarak, Yosemite milli parkı içindeki rakımı yüksek bölgeleri Nevada Eyaleti tarafına bağlayan Tioga Geçidi yolu gösterilebilir (Sellars, 2007, s.305).

1915 yılı bitmeden Albright ve Mather, o zamana kadar milli park ilan edilen yerler ile milli park olma potansiyeli olan yerleri ziyaret ederek, yıl sonunda toplam 56.000 km yol yapmışlardı. Mather, milli parkları kurumsallaştırmanın yolunun Kongre'den ve arkasına alacağı iş dünyasından geçtiğini iyi biliyordu. Bunun için zengin iş adamlarını ve etkin siyasetçileri, Yosemite ve Sekoya milli parklarına davet ederek onları orada ağırlıyordu. Tüm harcamaları kurumun bütçesinden değil, kendi kişisel servetinden karşılıyordu (Mackintosh, 2000, s.12). En iyi şekilde

ağırladığı misafirlerine parkların o muhteşem doğal güzelliklerini gösteriyor, onlara orman içinde kamp alanları kurarak, geceyi orada geçirmelerini sağlıyordu. Ancak kamp alanlarına geldiklerinde ve etrafta çöpleri gördüklerinde Mather, zengin misafirlerinden alanın temizlenmesi için yardım isteyip, alan temizlendikten sonra bir not yazıp bırakıyorlardı. Notta: “Kamp alanınızı temizledik, lütfen temiz bırakınız” (pbs.org, erişim 20 Haziran 2015). Bu zengin misafirleri çok etkilemişti. Mather, zengin misafirlerini Sierra Nevada’nın en yüksek olan dağına (Whitney Dağı) çıkardıktan sonra, onlara bir milli park idaresi kurmanın ne kadar gerekli olduğunu belirtiyordu. Ormanın, parkın doğal güzelliklerini görüp o temiz havayı soluyan zengin iş adamları ve siyasetçiler, döndüklerinde Hazreti İsa’nın havarileri gibi, Mather’in fikirlerini Kongre’de ve etkin iş çevrelerinde dile getiriyorlardı. Mather gibi zengin ve varlıklı bir insanın hem yüreğini hem de kişisel servetini bu iş için harcaması gelen kişileri çok etkiliyordu. Kimi davetliler, daha ordayken park içindeki özel taşınmazların satın alınması için binlerce dolar bağış yapıyorlardı.

Parklara ilginin artması özellikle demiryolu şirketlerinin de işine geliyordu; çünkü ne kadar ilgi olursa, yolcu taşıma kapasiteleri o kadar artacak ve bu şekilde daha fazla gelir elde edeceklerdi. Mather ise, daha fazla Amerikalının parkları ziyaret etmesiyle, insanların parkların güzelliklerini görebek buraların korunması konusunda siyasetçileri zorlayacağını ve lobi faaliyeti anlamında elinin daha güçlü olacağını düşünüyordu. Bu açıdan demiryolu şirketlerinin “önce Amerika”yı keşfedin” sloganıyla başlattığı yurt içi turizm hareketine, Mather ciddi destek verdi. Marther, kendi kişisel bütçesinden ve demiryolu şirketlerinin katkılarıyla bastırıldığı ve milli parkların en güzel noktalarında çekilmiş fotoğrafları içeren albümleri tüm kongre üyelerine, etkin iş adamlarına ve sivil toplum kuruluşlarına gönderdi. Okullarda milli park temalı kompozisyonlar, resim yarışmaları, hikâye yarışmaları düzenlettirdi. Tüm bu çabaların sonucu olarak 25 Ağustos 1916 yılında başkan Woodrow Wilson, milli parklara kurumsal bir kimlik kazandıran ve Federal Devlet bünyesinde İçişleri Bakanlığına bağlı Milli Park İdaresi’ni kuran kanunu onayladı. Kanunda, Milli Park İdaresinin görevi şu şekilde tanımlanmaktaydı:

“Milli Park İdaresi, Federal Devlet’in hüküm ve tasarrufu altında bulunan milli parkları, abideler ve koruma bölgelerini yönetmek ve geliştirmekle görevli olup; amacı bu yerlerdeki görsel güzellikleri, doğal ve tarihi varlıkları, vahşi yaşamı korumak; bu güzellikleri gelecek nesillerin istifade etmesini sağlayacak şekilde,

vatandaşların hizmetine sunmaktır” (Sellars, 1997, s.38).

Burada önemli olan husus, kanun koyucunun bir denge yaratmak adına, hem günün şartlarında yaşayan kişilerin doğal ve tarihi güzelliklerden istifade etmesini istemesi, hem de sürdürülebilir bir tarzda bu güzelliklerin bozulmadan, değişmeden korunmasını sağlayarak gelecek kuşaklara tertemiz ve aynı güzellikte bırakılmasını güvence altına almasıdır. Milli Park İdaresi kurumsallaştıktan sonra başına, kurumun oluşmasında çok büyük emeği olan Stephen Mather getirildi. Milli Park İdaresi ilk kurulduğu zaman dört bölge şeklinde örgütlenmişti. 1955'te bölge sayısı beşe, 1962 yılında altıya, ve 1995 yılında bölge sayısı yediye çıkarıldı (nps.gov, erişim 18 Haziran 2015).

2.3. Sistemin Genişlemesi ve Yeni Milli Parklar

Milli park sistemi içinde üç dönemde büyük gelişmeler oldu. Birinci büyük gelişme, kurumsallaşma sağlandıktan sonra Mather ve Albright'in çabaları neticesinde yeni alanların milli park olarak ilan edilmesidir. İkinci gelişme, 1933 yılında Franklin D. Roosevelt (II. Roosevelt) döneminde diğer bakanlıklar ve birimlere bağlı koruma alanlarının Milli Park İdaresi altında toplanmasıyla oldu. Üçüncü gelişme, George Hartzog'un kurumun genel müdürlüğünü yaptığı dönemde (1963-1973) göl kıyıları, okyanus kıyıları ve tarihi yürüyüş yollarının sisteme dahil edilmesiyle oldu (Mackintosh, 2000, s.18).

2.3.1. Mather ve Albright'lı Yıllar

Mather ve Albright, özellikle zengin Amerikalıların milli parklardaki güzellikleri görüp buraların korunması konusunda, hem lobi faaliyeti yapmalarını sağlamak hem de onlardan bağış alarak daha iyi bir idare tesis etmeye çalıştılar. Mather'in teşvik ve yönlendirmeleri sayesinde John D. Rockefeller, Jr Acadia Milli Parkı'nın olduğu sahayı, milli park yapılması için Federal devlete bağışladı ve bu durum parklarda birçok bilimsel araştırmanın yapılmasına olanak sağladı (Foresta, 2013, s.30). Mather, 1920'lerde özellikle nüfusun daha yoğun yaşadığı doğu yakasında büyük bir park oluşturmak istiyordu. Bu anlamda, Appalaachian dağ silsilesi içindeki Smooky Dağları, Kuzey Karolina ve Tennessee eyaletleri arasında ve büyük yerleşim yerlerine nispeten daha yakın bir yerdedi. Mather'in çabaları neticesinde; Kongre, yapılacak harcamalar ve park sınırları içindeki özel mülkiyete konu taşınmazların eyalet veya özel şahıslar tarafından satın alınıp,

milli park alanına terk edilmesi koşuluyla Smoky Dağlarını milli park olarak ilan etti (Mackintosh, 2015, s.17). Bu kapsamda yerel bağış kampanyaları düzenlendi. Okullarda, kiliselerde vatandaşların bağış kampanyalarına iştirak etmelerini sağlamak için davetler yapıldı. Bu şekilde gerekli olan 5 milyon Dolar toplandı, geri kalan 5 milyon Dolar ise Rockefeller Ailesi tarafından bağışlandı. Bu çabaların neticesinde Büyük Smooky Dağları Milli Parkı, vatandaşın katkısıyla milli park ilan edilen ilk yer oldu (Foresta, 2013, s.31).

Mather ve Albright, milli parkların sayılarının artması için de ciddi anlamda lobi faaliyetinde bulundular. Bu kapsamda; Shenandoah, Acadia, Büyük Kanyon, McKinley Dağı, Zion, Bryce Kanyonu milli park olarak ilan edildi. Milli parklar ile beraber 1920'lerden itibaren eyaletler, milli parklar haricinde, kendi sınırları içerisinde kendi idarelerinde olan eyalet parkları oluşturmaya başladılar (Foresta, 2013, s.169). Mather, bu fikre sıcak baktı ve aktif bir şekilde milli parklar haricinde eyalet parklarının oluşturulmasına katkıda bulundu. Ancak eyalet parkları sayısındaki asıl patlama 1929 ekonomik buhranından sonra oldu.

Mather, doğal alanların korunmasını amaçlayan etkili sivil toplum örgütlerinin güçlü olması halinde, milli parklara yönelik yapılacak herhangi bir yıkım veya tahribata karşı toplumdaki daha güçlü bir ses çıkacağını biliyordu. Bundan dolayı Mather, Sierra Kulübü (Kaliforniya Eyaletindeki milli parkların korunmasını amaçlamaktadır) ve Audubon Kulübü'nün (Florida Eyaletindeki kuş zenginliğinin korunmasını amaçlayan kamu derneği) faaliyetlerine destek verdi. Mather, ayrıca doğal hayatın korunmasını Federal devlet düzeyinde dile getiren Milli Parklar Derneği'ni (National Parks Association) kurdu. Mather, Kongrede parklar ile ilgili bir düzenlemede yasama organının desteğini garantilemek için milletvekillerini parklara davet ederek onları en iyi şekilde ağırladı ve onlara bizzat eşlik etti (pbs.org, erişim 20 Mayıs 2015).

Mather, aynı zamanda daha çok Amerikalının parklara gelip buraları rahat ziyaret etmelerini sağlamak için, parklara ulaşımı sağlayan araba yollarının yapılmasını sağladı. Araba yolları sadece parkların girişine kadar değil, gerektiğinde parkın içinden geçecek şekilde yapıldı. Parkın diğer alanlarındaki vahşi ortamın zarar görmesini önlemek amacıyla, buraların ancak yürüyüş ve at sırtında ziyaret edilmesi sağlandı. Parkların kamuya erişilebilir hale getirilmesi, buraları özellikle tatiller için çok önemli birer destinasyona dönüştürdü. Aynı zamanda buralardaki

doğal hayat korunarak hayvan ve bitki popülasyonunun varlıklarını sürdürmesine imkân sağlandı.

Mather'ın vefatından sonra, kurumun başına geçen Albright selefinin yolundan gidiyordu. Albright, özellikle zengin iş adamlarını ikna edip, onların gönlüne girmeyi başardığı anda, hem onların ekonomik gücünden, hem de siyasi gücünden istifade edeceğini biliyordu. Bu çerçevede Rockefeller ailesinden bazı kişileri, Yellowstone yakınında bulunan Büyük Tetan bölgesinde ağırlayıp, oradaki güzellikleri gösterdi ve sohbet sırasında buraların milli park yapılmasının çok uygun olacağını belirtti (Duncan, 2009, s.145). Bir sene sonra John D.Rockefeller Jr. oradaki özel arazileri satın almaya başlamıştı bile. Rockefeller tüm arazileri satın aldıktan sonra buraları milli park yapılması karşılığında Federal Devlete bağışladı. Amerika'da hiç kimse John D.Rockefeller Jr. kadar milli parklara katkıda bulunmadı. 1950 yılı başı itibarıyla o günkü rakamlara göre 45 milyon dolar (Ekim 2015 yılındaki karşılığı yaklaşık 594 milyon Dolar) değerinde milli parklara katkı yapmıştı. Maine Eyaletinde "Acadia", Tennessee ve Kuzey Karolina arasındaki "Büyük Smoky" ve Wyoming Eyaletindeki "Büyük Teton" parkları onun katkısıyla milli park ilan edildi (pbs.org, erişim 19 Temmuz 2015).

2.3.2. II. Roosevelt Dönemi: Tüm Korunmalı Ünitelerin Milli Park İdaresinde Toplanması

1929 ekonomik buhranı ile beraber milli parklar Federal devlet için iş olanağı yaratma alanları olarak görüldü. New Deal programları çerçevesinde, Federal devlet ekonomiyi canlandırıp yeni iş alanları yaratmaya çalışırken, İçişleri Bakanı Harold Ickes o dönemdeki Amerikan Devlet Başkanı Franklin D. Roosevelt'i (II. Roosevelt) milli parklarda yenileme, düzenleme ve ağaç dikme konusunda işçi çalıştırmaya ikna etti. Bu kapsamda Sivil Koruma Birlikleri (Civilian Conservation Corps) kuruldu (Mackintosh, 2000, s.20) ve 1935 yılında ülke genelinde bu birliklerin sayısı 500'e , birliklerde çalışan sayısı da 126.000'e ulaşmıştı (Foresta, 2013, s.44). Buhran yıllarında milli parklarda toplamda üç milyon işçi çalıştırıldı. Milli parklar içinde 97.000 mil yangın söndürme yolu yapıldı ve 3 milyar ağaç dikildi (pbs.org, erişim 20 Temmuz 2015). Amerikan tarihi boyunca hiç bir dönemde bu kadar ağaç dikilmemişti ve bu kadar ağaç dikilmesi neredeyse Amerika'nın gelecekteki görünümünü değiştirecektir. Aynı şekilde Federal devletin koruma alanlarına fon sağlaması, eyalet parkları sayısında patlamaya sebep oldu. 1935

yılında kadar 7 olan eyalet parkı sayısı üç yıl içinde 357'e çıktı (Foresta, 2013, s.44).

1933 yılında II. Roosevelt, askeri yönetiminde olan ve milli abide statüsündeki tüm alanlar ile Orman Bakanlığı, emrindeki milli parklar içindeki ormanlık alanların idaresini Milli Park İdaresi'ne devretti. Bu, bir anlamda 15 yıldan beri Mather ve Albright'ın doğal ve tarihi alanları koruma konusunda yetkili tek birimin Milli Park İdaresi yapılması konusunda yaptıkları lobi faaliyetlerinin bir sonucu ve onların zaferiydi. Bu şekilde, sistem içinde milli parkların (Federal devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlar) haricinde, milli abidelerin ve doğal koruma alanlarının, askeri milli parkların ve diğer tüm korunma statüsündeki yerlerin tek yetkili kurumu, Milli Parklar İdaresi oldu.

II. Roosevelt 1940 yılında Kings Kanyonu'nu milli park ilan etti. Bu park, diğer parkların aksine park içinde araba yolu olmayan, sadece yürüyerek veya at sırtında gezilebilecek bir milli park olarak tasarlandı (nps.gov, erişim 18 Haziran 2015). Bu parkla beraber aslında kullanma ve koruma konusunda, kanunun öngördüğü dengenin koruma lehine değiştiğini görmekteyiz. İleriki yıllarda bu yaklaşım daha da güçlenecektir.

2.3.3. Yeni Koruma Alanları: Okyanus Kıyıları, Nehir Kıyıları, Tarihi Yaya Yolları

1950'li yıllarda milli parkların içindeki sistem talebe cevap veremiyordu. Bundan dolayı da 1956 yılında, adına Misyon 66 (Mission 66) denilen ve milli park idaresinin 50. kuruluş yıldönümünde (1966) bitirilmek üzere on yıllık bir plan hazırlandı (Allaback, 2000, s.22). Bütçeden milli parklara daha fazla pay ayrıldı. Bu sayede parkları kullanan kişilerin rahat edebileceği kamping alanları, sosyal alanlar yenilendi. Her parkta bir ziyaretçi merkezi oluşturuldu. Bu misyonun en büyük yeniliği, yeni yapılan ziyaretçi merkezleri idi. Gelen ziyaretçilere hediyelik eşya, park ile ilgili tanıtıcı broşür, kitap, harita gibi malzemeler hazırlandı. Bu program kapsamında 2000 mile yakın yol ya onarıldı veya yeniden yapıldı.

George Hartzog'un milli parklar direktörlüğü yaptığı dönemde (1964-72), özellikle büyük metropol şehirlere yakın bazı alanların milli park veya koruma alanı olarak ilan edilerek, artan talebe bir karşılık verilmesi planlandı. Bu kapsamda, milli park idaresi bünyesindeki ünite sayısı 226'dan 284'e çıktı (Mackintosh,

1991, s.80). Özellikle sahillerin koruma alanı olarak ilan edilmesinde ciddi bir artış oldu. Batı yakasında bulunan San Fransico şehrinin hemen yakınında Point Peyes ve Golden Gate; Los Angeles şehrinin yakınında da Santa Monica Dağları milli rekreasyon alanları olarak ilan edildi. Doğu yakasında ise, New York şehrinin yakınında bulunan Fire Island ve Gateway milli rekreasyon koruma alanı olarak ilan edildi (Foresta, 2013, s.56).

20. yüzyılın sonlarına doğru özellikle Amerika tarihinde trajik olaylara konu olmuş yerler, tarihi sit alanları olarak ilan edildi. Bu kapsamda, siyahilere yapılan ayrımcılığın sembollerinden olan Arkansas Eyaletinin başkenti Little Rock'da, Amerikan askerlerinin 9 tane siyahi öğrenciyi beyazlara karşı koruduğu Central High School, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japon asıllı Amerikan vatandaşlarının sürgün edildiği ve savaş boyunca burada tutulduğu Manzanar kampı, Cheyenne köyünde yaşayan Kızılderililerin hiçbir savaş olmadığı halde Amerikalılar tarafından 1860 yılında katledildiği Sand Creek ve Washita bölgeleri tarihi sit alanları olarak ilan edilip Milli Park İdaresi sistemine dahil edildi (pbs.org, erişim 20 Haziran 2015).

2.4. Eyalet Parkları ve Milli Parklar

Eyalet parkları, eyaletler tarafından tespit ve tescil edilen yerlerdir. Ölçek olarak milli parklarla karşılaştırıldıklarında çok küçüktürler. Eyalet parkları yerleşim yerlerine yakın olup daha çok günübirlik kullanım alanları şeklindedir. 2014 yılı itibariyle ABD'de toplam 6624 eyalet parkı olup bunlarla ilgili sayısal veriler Tablo 1'de gösterilmiştir: (nps.gov, erişim 30 Eylül 2015).

Tablo 1. ABD'deki eyalet parkları (state parks)

Toplam ziyaretçi sayısı	Ortalama yıllık $\geq 725.000.000$
Toplam eyalet parkı sayısı	6.624
Yerel ekonomiye toplam katkıları	≥ 20 milyar dolar
Çocuklu ziyaretçi sayısı	%64
Parklar içindeki toplam yürüyüş yolları	67.150 km (41.725 mil)
Toplam kamp alanları sayısı	207.063
Toplam konaklama kabini	7.161

Milli parkların tespit ve tescil işlemi ise farklıdır. Milli parklar oluşturulurken şu dört şartın oluşması gerekmektedir (nps.gov, erişim 18 Mayıs 2015):

1. Ulusal düzeyde doğal ve kültürel bir kaynak olması,

2. Milli Park İdaresi sistemine dahil edilebilecek uygunlukta olması,

3. Milli Park İdaresi sistemine dahil edilmesinin mümkün olması,

4. Diğer kamu özel veya tüzel kişilerin korumasından ziyade Milli Park İdaresi korumasını gerektiren bir durumun olması.

Bu şartların oluşup oluşmadığına, üyeleri İçişleri Bakanı tarafından dört yıllığına atanan Milli Park Sistemi Danışma Komitesi (National Park Service Advisory Committee) karar vermektedir (nps.gov, erişim 30 Eylül 2015). Komitenin yaptığı teklifin İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülmesi ve Kongre'den ilgili yer ile ilgili kanunun kabul edilip onaylanması halinde, teklif edilen yerle ilgili milli park yaratma süreci tamamlanmış olmaktadır.

Her milli parkın başında bir park yöneticisi bulunmaktadır. Park yöneticisi, izleyeceği politika ve uygulamaların bakanlığın direktif ve politikalarına uyumlu olmasından bakana, bakan yardımcısına ve genel müdüre karşı sorumludur. Politikalar gözden geçirildiğinde ve gelecek için yeni planlamalar yapıldığında şu ilkelere uyulmak zorundadır:

Politika ve planlamalar (nps.gov, erişim 30 Ekim 2015):

1. Mevcut yasalar, yönetmelikler ve başkanın genel emirleriyle uyumlu olmalıdır.

2. Parkların içindeki kaynak ve değerlere zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır.

3. Parkların içindeki kaynaklardan istifade etmek ile parkları korumak konusunda bir ikilem olduğu zaman, parkları korumak daha öncelikli olmalıdır.

4. NPS'in sorumluluğu, alınacak karar ve uygulamalarda göz önünde bulundurulmalıdır.

5. Yerel yönetimler, eyaletler, Kızılderili kabileleri ve federal kurumlarla yardımlaşma ve dayanışma içinde olmayı öncelemelidir.

6. Ekonomik olarak en iyi ve sürdürülebilir uygulamaları desteklemelidir

7. Tüm parklardaki uygulamalarda birlik ve bütünlüğü korumaya çalışmalıdır

8. İnsanların maksimum fayda sağlamaları için her türlü çaba gösterilmeli; ancak insanların parklara zarar verebilecek davranışları engellenmelidir.

9. Parklardaki doğal, kültürel ve fiziki değerleri gelecek nesillere aktararak parklardan daha iyi istifade edilmesini sağlayan olanakları bugünkü hallerinden

daha iyi bir şekilde bırakmalıdır. Özellikle bu konuda daha önceleri tahrip edilmiş, bozulmuş yerleri onarıp eski haline getirerek gelecek nesillere aktarımını sağlamalıdır.

10. En çok ziyaret edilen milli parklar: Haziran 2015 tarihi itibarıyla Amerika'da toplam 59 adet milli park mevcuttur. 2014 yılı verileri dikkate alınarak en çok ziyaret edilen 10 Amerikan Milli Parkı'na baktığımızda (Tablo 2); en çok ziyaret edilen parklardan- Acadia ve Zion Milli Parklarını saymazsak- her bir milli parkın yüzölçümü neredeyse orta ölçekteki bir vilayetimizin yüzölçümü kadardır.

Tablo 2. En çok ziyaret edilen 10 Amerikan Milli Parkı (2014)

	Park	Eyalet	Kuruluş tarihi	Alanı	Ziyaretçi sayısı
1	Great Smoky Mountains	Tennessee- Kentucky	1934	2.110 km ²	10.099.276
2	Greak Canyon	Arizona	1919	4.927 km ²	4.756.771
3	Yosemite	Kaliforniya	1890	3.080 km ²	3.882.642
4	Yellowstone	Wyoming	1872	8.983 km ²	3.513.484
5	Rocky Mountain	Colorado	1915	1.076 km ²	3.434.751
6	Olympic	Washington	1938	3.724 km ²	3.243.872
7	Zion	Utah	1919	593 km ²	3.189.696
8	Great Teton	Wyoming	1929	1254 km ²	2.791.392
9	Acadia	Maine	1919	192 km ²	2.563.129
10	Glacier	Montana	1910	4.102 km ²	2.338.528

(<https://irma.nps.gov/Stats/Reports/Park>, Erişim 30 Eylül 2015)

Amerikan milli park sistemi içinde, alan olarak en büyük milli park Alaska Eyaletinde bulunan Wrangell St. Elias milli parkı olup bu parkın toplam alanı 33.683km²'dir. Bu parkı, Alaska'daki diğer milli parklar izlemektedir (Gates of Arctic, Denali ve Katmai). Ölçek olarak Wrangell St. Elias milli parkının toplam alanı hemen hemen Konya ilimizin yüzölçümü (38.257km²) kadardır. En küçük alana sahip olan milli park ise Arkansas eyaletinde bulunan Hot Springs milli parkıdır (toplam alanı 23 km²dir).

Eyalet parklarına gelen ziyaretçi sayılarını, milli parklar ve milli park sistemi içindeki ünitelere gelen toplam ziyaretçi sayısı ile karşılaştırdığımızda, eyalet parklarına giden ziyaretçi sayılarının milli parklara ve Milli Park İdaresi altındaki diğer ünitelere nazaran çok yüksek olduğunu görüyoruz (nps.gov, erişim 25 Eylül

2015). Bunun iki nedeni olabilir. Birincisi, eyalet parklarına giriş ücreti eyaletten eyalete ufak farklılıklar göstermesine rağmen milli parklara giriş ücretlerine göre daha düşüktür (2014 yılı için Texas'taki bir eyalet parkına giriş ücreti 5 dolar, milli parklara giriş ücreti 20 dolardır). İkinci neden, eyalet parklarının büyük bir kısmı hemen yerleşim yerlerinin bitişiğinde veya içindedir; ancak, milli parklar genel olarak yerleşim yerlerinin çok uzağındadırlar.

3. MİLLİ PARKLARI TEHDİT EDEN UNSURLAR VE YENİ YAKLAŞIMLAR

Milli parklara yönelik tehdit oluşturduğu düşünülen unsurları şöyle sıralayabiliriz:

3.1. Hayvan Popülasyonunun Dengesini Değiştirecek Şekilde Aşırı Avlanma

ABD'deki ilk milli park olan Yellowstone kurulduktan sonra, buranın korunması için herhangi bir düzenleme yapılmadığından pratikte çok değişen bir şey yoktu; çünkü yasalar, avlanmalara ve parkların doğal dengesini değiştirecek faaliyette bulunanlara, ne tür yasal cezaların verileceği hususlarını düzenlememişti. Bu sebeple, milli parklar içinde avlananlar sadece uyarılıyorlardı. Bunun haricinde bir işlem yapılmıyordu; ancak böyle devam ederse parkların korunması mümkün olmayacaktı. 1894 yılında Kongre, kuralları ihlal edenlere 1000 dolara kadar ceza ve 2 seneye kadar hapis öngören yasayı kabul etti. Yasa, Başkan Cleveland tarafından 7 Mayıs 1894 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girdi (Duncan, 2009, s.72). İlk defa parkların korunması için bir mekanizma kurulmuş oldu. İlk zamanlarda park içindeki vahşi hayvanlardan özellikle kurt öldürülüyordu; ancak 1995 yılında uygulanan bir programla, kurt popülasyonunun neredeyse yok olduğu Yellowstone gibi milli parklara başka bölgelerden kurtlar getirilerek bırakıldı. Bunun çok olumlu sonuçları oldu; neredeyse uzun yıllardır parkta görülmeyen kunduz gibi hayvanlar görülmeye başlandı. Milli parklardaki doğal hayatın korunması ile ilgili ikinci önemli düzenleme, 1964 yılında kabul edilen Wilderness Act'dir (Vahşi Yaşamın Korunması Kanunu). Bu kanun, milli parklar, ormanlık alanlar ve Federal devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlarda vahşi yaşamın korunmasını öngörmektedir. Bu kanun yürürlüğe girdikten sonra yaklaşık 40.469 km²lik alana vahşi alan statüsü verilerek, her türlü yapılaşma ve geliştirmeye kapatıldı ve sadece alanın vahşi özelliklerini korumaya yönelik

çalışmalara izin verildi. Foresta, bu kanunun kabul edilmesini uzun yıllar boyunca çevrecilerin yaptığı lobi faaliyetlerine bağlamaktadır (Foresta, 2013, s.85).

3.2. Milli Park Sınırları İçinde Parkın Doğal Güzelliğini Bozacak Yapısal Faaliyetler

Milli parkların doğal güzelliğini bozmaya yönelik en büyük sınav, Yosemite Milli Parkı'nın içindeki Hetch Hetch vadisinde geçen nehir üzerine baraj yapılmasıdır. Bu vadiye bir baraj kurularak San Francisco'nun içme suyu sorununun çözülmesi hedefleniyordu. Bu teklife başta Sierra Kulübü olmak üzere, John Muir karşı çıkıyorlardı (Cronon, 1996, s.9). Burası Yosemite Milli Parkı'nın içinde olan bir yepi ve parkın içinde bu şekilde bir barajın yapılması oradaki doğal hayatı etkileyeceği gibi, parkın güzelliklerini su altında bırakacaktı. Muir'in ağır eleştirilerine rağmen 1906 San Francisco yangını, baraj taraftarlarının elini güçlendirdi. Barajı isteyenler eğer yeterli su olsaydı yangın hemen söndürülürdü diyorlardı ve gelecekte meydana gelebilecek yangınların söndürülmesinin yapılacak barajın suyuyla mümkün olacağını iddia ediyorlardı. Kongre yasayı onayladı ancak I. Roosevelt kanunu veto etti. Muir'in I. Roosevelt ile Yosemite'de geçirdiği iki günün meyvesiydi bu. I. Roosevelt'ten sonraki başkan William Howard Taft da, Yosemite'yi ziyaret edip Muir'in rehberliğinde bölgeyi gezmişti ve Kongre bir daha yasayı geçirdiğinde Taft da yasayı veto etti. Ancak 1913 yılında başa geçen Woodrow Wilson, Kongre'den geçen yasayı onayladı. Ölüm döşeginde bunu duyan Muir: "Bu mabed düşmanlarının gözlerini materyalizm bürümüş, gözlerini dağların Rabbine çevireceklerine, O'nu anacaklarına; gözleri sadece gücü her şeye yeten (!) doları görüyor... Aynı zamanda ruhumuzu besleyen barajlara ihtiyaç var" (Duncan, 2009, s.122) diyecektir. Kısacası; Muir, ruhumuzu besleyen barajları kurutup, bedenimizi besleyen barajları yapmak çok doğru değil diyordu. Hetch Hetch Vadisi üzerinde baraj yapımına 1919 yılında başlandı ve 1923 yılında tamamlandı. Yapılan baraj ile 269 km ötede San Francisco ve bölgesine içme suyu sağlandı. Buraya baraj yapılması Amerika medyasında ve entellektüel çevrede çok uzun süreler tartışıldı. Halen Sierra Kulübü barajın boşaltılarak bölgenin eski haline getirilmesini savunmaktadır. Bu kapsamda 2007 yılında George W. Bush, San Francisco içme suyunun başka yerlerden karşılanmasının araştırılması için Milli Park İdaresine 7 milyon dolar ödenek ayırdı (Glennon, 2009, s.316). Şu an halen devam etmekte olan alternatif bulma çalışmaları kapsamında 2016 yılına

kadar bir karar alınması gündemde (Rogers, 2012, s.1) ve eğer yeni alternatifler kabul edilirse 2035 yılında barajın boşaltılması planlanmaktadır.

3.3. Ziyaretçilerin İhtiyaçlarına Cevap Vermek İçin Yapılan Altyapı Faaliyetleri

Doğal alanları koruma fikrinin tüm vatandaşlar tarafından benimsenmesini sağlamak için ilk başlarda benimsenen görüş olabildiğince çok kişinin buraları görmesini sağlamaktı. Mantıksal olarak eğer birçok insan bu güzellikleri görür ise, bu doğal güzelliklerin ziyaretçilerin zihinlerinde ve ruhsal dünyalarında yaratacağı olumlu etkinin, bu alanların korunması konusunda yapılacak girişimler ve atılacak adımlarda ciddi bir kamuoyu desteği sağlayacağı düşünülmüştü. Ancak daha sonraları parklar içinde yapılan yolların parklar için çok büyük bir tehlike olduğu konusunda özellikle Sierra Kulübü lobi faaliyeti yapmaya başladı (Schrepfer, 1980, s.60). Yolların yapılması çok ciddi bir ziyaretçi akını oluşturmuştu, 1950 yılında toplam milli parklara gelen ziyaretçi sayısı 32.780.000 iken, bu rakam 1960 yılında 72.288.000'e ulaşmıştır. Neredeyse artış yüzde 120 civarındadır. Diğer taraftan ağır sanayileşme ve şehirleşmeyle beraber kent merkezlerinde neredeyse temiz hava ve doğal yaşam alanları bulmak imkansız hale gelmiştir. İnsanlar akın akın milli parklara giderek bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadırlar. Bu, parklarda çevre yönetimi anlamında çok ciddi bir sorun yaratmıştır. Öbür taraftan, artan ziyaretçi talebini karşılamak için yeni yollar yapılması özellikle çevreci örgütler ve Milli Park İdaresi tarafından pek uygun görülmemiştir. 1960'larda Milli Parkların genel müdürlüğünü yapan Hartzog, bu yaklaşımı şu şekilde açıklamıştır: "Otomobil ulaşım anlamında çok ciddi bir rahatlık sağlamaktadır, ancak biz bu kadar fazla sayıda aracı milli parkların içerisine alacak şekilde yeni yollar yapıp aynı zamanda doğal güzellikleri koruyamayız. Alternatif başka şeyler araştırılmadan yeni yollar yapılmayacaktır" (McPhee, 1971, s45). Bu yaklaşım bundan sonraki ilke oldu. Bu kapsamda önemli parklar olan Yosemite, Sequoia ve Büyük Kanyon'da bazı konaklama üniteleri kaldırıldı. Milli parklara eklenen yeni ünitelerde Milli Parklar İdaresi daha çok korumacı bir yaklaşım sergileyerek kalıcı konaklama üniteleri yapmadı. Büyük Kanyon milli park müdürü yapılan bir mülakatta: "Parka ziyaretçi sayısının artmasından ziyade, ziyaretçi sayısının azalması beni daha da mutlu edecektir." (Foresta, 2013, s.110) diyerek, kullanma ve koruma arasındaki dengenin korumaya doğru kaydığını belirtmektedir.

4. ABD'DEKİ TECRÜBELER IŞIĞINDA TÜRKİYE'DEKİ MİLLİ PARKLAR İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'de belli bir doğal alanı yasal olarak korumaya almaya yönelik ilk girişim 1956 yılında olmuş ve Yozgat Çamlığı Türkiye'nin ilk milli parkı olarak ilan edilmiştir (Güneş 2011, s. 49). 1956- 2015 yılları arasında Türkiye'de toplam 40 alan milli park olarak ilan edilmiştir (milliparklar.gov.tr, erişim 04 Kasım 2015). Türkiye'deki tüm milli parkların kapladığı toplam alan 828,6km² olup en büyük milli park Ağrı Dağı Milli Parkı (88.01km²), en küçük milli park ise Yozgat Çamlığı Milli Parkıdır (0.27km²).

Ülkemizin doğal ve tarihi güzellikleri göz önüne alındığında ve ABD'deki yaşanan tecrübeler ışığında, Türkiye'deki milli parkların daha iyi korunması ve gelecek nesillere daha iyi bir şekilde bırakılması için aşağıdaki hususların vurgulanmasında yarar vardır:

1. Milli parkları kullanma ve koruma arasındaki tercihlerde, daha çok milli parkları korumaya yönelik tercihler ön planda tutulmalıdır. Aşırı kullanma veya milli parkın doğal güzelliğini veya tarihi yapısını bozacak bir nitelik kazanırsa, bu alanın milli park vasfını kaybetmesine sebebiyet verecektir. Korunan doğal alanlar insanoğluna eğlenme, dinlenme imkanlarını sağladığı gibi, gelecek nesillerin bu alanlardan istifade etmesini de mümkün kılacaktır.

2. Özellikle politika belirleme konusunda, asıl yetkiye sahip olan hükümet yetkilileri ile üst düzey bürokratların milli parkların önemini daha iyi kavrayabilmeleri için, onların doğayla baş başa kalabilecekleri ve o alanlardaki güzellikleri görebilecekleri ve hissedebilecekleri organizasyonlar yapılmalıdır.

3. Hem iş dünyası hem de kamuoyunun desteğini almak açısından, içinde Türkiye'deki zengin kişiler, görsel ve yazılı medyadaki etkili kişilerin olduğu milli park gezileri düzenlenmelidir. Bu tür organizasyonlar, merkezi ve yerel yönetim yanında iş dünyasının da doğal alanları koruma fikrine sahip çıkmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan bu tür geziler, ABD'de örneği görüldüğü üzere, iş dünyasının milli parklar için gönüllü olarak bağış yapmasının yolunu açabilecektir.

4. Türkiye'de şu an 40 tane milli park mevcut olup, bu parkların tanıtımı ile ilgili görsel medyada ciddi bir kampanya başlatılmalıdır. Diğer taraftan milli park

olma potansiyeli olan tarihi savaş alanları ve doğal alanlar ile ilgili alan çalışması yapıp yeni milli parklar oluşturulmalıdır.

5. Milli parkların idaresinde katılımcı bir yönetim tarzı benimsenmelidir. Özellikle milli park alanı içerisindeki veya yakınındaki yerleşim yerlerinde yaşayan insanların milli park alanına sahip çıkmalarını sağlayacak politikalar benimsenmelidir. Milli park, kurulduğu yerdeki insanlar için ekonomik fırsatlar sunan bir yaklaşımla kurulmalı ve o şekilde idare edilmelidir.

6. Büyükşehirlerde birden fazla, ve diğer illerde en az bir tane olacak ve ölçek olarak belli bir dönümden aşağı olmayacak şekilde şehir parkları düzenlenmelidir. Bakanlık şehir parklarını yaptıktan sonra bu parkların işletmesini Büyükşehir Belediyesi olan illerde Büyükşehir Belediyesine, diğer illerde İl Özel İdaresine devredebilir. Bu parklara giriş belli bir ücrete tabi olmalı ve park içinde doğayla uyumlu rekreatif alanlar yapılmalıdır (çadırlar için camping alanları, karavan park yerleri, yapay göletler, ahşap veya taştan az sayıda konaklama uniteleri ...) Özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu şehirlerin yakınında kurulacak olan bu şehir parkları, hafta sonları insanların dinlenmesi için çok iyi bir fırsat sağlayacaktır.

SONUÇ

İnsanoğlu elbetteki müreffeh bir hayat sürmek için barınma, güvenlik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını giderecektir. Bu ihtiyaçlar için insan tabii ki doğal hayat ile bir etkileşim içinde olacak ve elzemin tedariki konusunda eylemlerde bulunacaktır. Ancak, bu etkileşimde önemli olan birinci husus, ihtiyaçlar karşılanırken gelecek nesillerin karşılaşılabileceği sıkıntılar için yeterince duyarlı olabilmektir. İkinci husus ise, fiziksel ihtiyaçlarımız haricinde ruhsal ihtiyaçlarımız ve zihni dinginliğimiz için birer hayat çeşmesi niteliğinde olan doğal güzelliklerin tahrip edilmesine engel olmaktır. El değmemiş vahşi doğa ve yaşam alanları, insanoğlunun içindeki hastalıkların bulaşmadığı limanlar; oraları korumak da aslında insanlığın, memleketin geleceğini korumaktır. Modern hayatın tamamen bizden alıp götürdüğü ve her şeyi maddiyatperest bir yaklaşımla ele aldığımız ve sömürdüğümüz doğal alanlar ve yaşamlar ne yazık ki insanoğlunun yitik mekanlarına dönüşmüş durumdadır. İnsanın içindeki benin doymak bilmez açlığı ve tatminsizliği, doğal alanların kılcal damarlarına giren birer kanser hücresi

gibidir. Bu kanser hücresi endüstri devrimi ile nevsü nema bulmuş, teknoloji ve bilgi çağında ise insanların sınır tanımadan gelecek nesillerin ve canlıların hayatını tehlikeye düşürecek şekilde doğaya müdahale etmelerine sebebiyet vermiştir.

ABD’de milli park fikri, endüstri devrimine karşı doğal alanları korumak ve fabrika dumanlarıyla boğulan, boğuşan şehir insanların rahat nefes alabilecekleri ve Allah’ı bulabilecekleri huzurlu ve mutlu mekanlar yaratma düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. John Muir, milli parkların özellikle endüstriyel dünyada bir gereklilik olduğuna Amerikalıları inandırmış ve o gerekliliği şöyle açıklamıştır: “Yaratıcının orman içindeki yollarında yürümek, insanların yaptığı karayollarında gitmek veya evde oturmaktan daha güvenlidir...Tüm iyileştirmelere rağmen hiçbir şehir ormanlar kadar güvenli değildir. İnsanlar hiçbir şey için gitmiyorlarsa; ormana/ doğaya güvenlik için gitsinler” (Muir, 1901, s.28). I. Rosevelt siyasi anlamda bu fikre arka çıkmış; Mather ise hem kişisel servetinden, hem de enerjisinden harçayarak milli parkları yaratmışlardır. ABD’deki milli parkların kullanım ve koruması ilgili denge her zaman tartışmalara neden olmuş, ilk başlarda kullanım daha çok ön plandayken daha sonraları bu denge ‘korumaya’ doğru kaymıştır.

ABD’deki yaşanan tecrübeler ışığında, Türkiye’deki milli parkların idaresi konusunda daha çok korumacı yaklaşımlar benimsenmelidir. Diğer taraftan; politika belirleme yetkisine sahip kesimlerin, iş dünyasının ve basın yayın mensuplarının milli parklardaki güzellikleri hissedebilecekleri, yaşayabilecekleri organizasyonlara ağırlık verilmelidir.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., Robinson, J. A. ve Woren, D. (2013). Why nations fail: the origins of power, prosperity and poverty, Crown Business, New York.

Albright, H. M. ve Albright, S.M. (1999). Creating the National Park Service: The Missing Years, University of Oklahoma Press, Norman.

Allaback, S. (2000). Mission 66 Visitor centers: The history of a building type, http://www.cr.nps.gov/history/online_books/allaback/index.htm (erişim tarihi 26 Haziran 2015).

Cronon, W. (1996). The trouble with wilderness: Or, getting back to the wrong nature. Environmental History 1(1), 7-28.

Dilsaver, L.M. (1994). America's national park system: the critical documents. Rowman and Littlefield publishers, London.

Duncan, D. (2009). The national parks: America's best idea: an illustrated history. Random House LLC, New York.

Foresta, R.A. (2013). America's national parks and their keepers. Routledge, Washington.

Glennon, R. J. (2009). Unquenchable: America's Water Crisis and What To Do About It. Island Press, Washington.

Güneş, G. (2011). Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları, Ekonomi Bilimleri Dergisi 3 (1), 47-57.

Haines, A. L. (1968). Yellowstone National Park: Its Exploration and Establishment. US Department of Interior National Park Service, Washington.

Hampton, H. D. (1971). How the U.S. Cavalry Saved Our National Parks. Indiana University Press, Bloomington.

<http://iucn.org/about/>, (erişim tarihi 15 Şubat 2015).

<http://www.milliparklar.gov.tr/mp/mp.pdf>, (erişim tarihi 04 Kasım 2015).

<http://video.pbs.org/program/national-parks/>, (erişim tarihi 10 Şubat 2015).

<http://www.nps.gov/news/upload/NPS-Visitation-historic-and-top-10-2012.pdf>, (erişim tarihi 15 Şubat 2015).

<http://www.npca.org/exploring-our-parks/visitation.html>, (erişim tarihi 22 Nisan 2015).

Lee, R.F. (2001). The Antiquities Act of 1906. National Park Service, Department of Interior, Washington.

Mackintosh, B. (1991). The National Parks: Shaping the System. National Park Service, Washington.

Mackintosh, B. (1999). The National Park Service: A Brief History,

<http://www.cr.nps.gov/history/hisnps/NPSHistory/briefhistory.html> (erişim tarihi 12 Ocak 2015).

Mackintosh, B. (2000). Parks and People: Preserving Our Past for the Future,

http://cr.nps.gov/history/online_books/sontag/sontag1.html (erişim tarihi 12 Ocak 2015).

McPhee, J. (1971). Profiles-George Hartzog. The New Yorker 47(11), 45-48.

Muir, J. (1901). Our national parks. Houghton Mifflin, Boston.

Nash, R. (1970). The American invention of National Parks. American Quarterly 22(3), 726-735.

National Park Service .(1940). A Brief History of National Park Service. Washington: U.S. Department of Interior. http://www.cr.nps.gov/history/online_books/kieley/index.html (erişim tarihi 15 Şubat 2015).

National Park Service. (2004). National Park Service Administrative History: A guide. Washington: U.S. Department of Interior. <http://www.nps.gov/parkhistory/hisnps/NPSHistory/guide.pdf> (erişim tarihi 22 Şubat 2015).

National Park Service. (2014). Management Policies: The guide to managing the National Park System. <http://www.nps.gov/policy/mp/policies.html> (erişim tarihi 14 Temmuz 2014).

Rogers, P. (2012). San Francisco vote to study draining Hetch Hetchy Reservoir is defeated.

http://www.mercurynews.com/ci_21944305/san-francisco-vote-study-draining-hetch-hetchy-reservoir. (erişim tarihi 22 Mart 2015).

Runte, A. (1990). Yosemite: The Embattled Wilderness. University of Nebraska Press, Lincoln.

Runte, A. (1997). National parks: the American experience. University of Nebraska Press, Lincoln.

Sanger, G.P. (1868). Statues at Large, Treaties, and Proclamations of the United States Vol. XIV. Little, Brown and Company, Boston.

Sax, J. L. (1980). Mountains Without Handrails: Reflections on the National Parks. University of Michigan Press, Ann Arbor.

Schrepfer, S. (1980). Conflict in preservation The Sierra Club, save the Redwoods League and Redwood National Park. Journal of Forest History 24(April), 60-77.

Sellers, R.W. (1997). Preserving Nature in the National Parks: A History. Yale University Press, New Haven.

Sellers, R. W. (2007). A very large array: Early federal historic preservation- The Antiquities act, Mesa Verde and the National Park Service Act, Natural resources journal 47(spring), 267-328.

Taylor, C. F. (2002). The American Indian: The Indigenous People of North America. Courage Books, Philadelphia.

Türker, M. (2003) "Amerika Birleşik Devletleri Yönetim Sistemi." Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim. Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara.

Weiner, T. (2013). A History of the FBI. Random House Trade, New York.

